

Opsamling på tematisyn om anklageskrifter – politikredsnes tilskæring i nævningsager

2023

Nævningesager trækker store ressourcer både hos anklagemyndigheden og domstolene. Der er behov for, at de alvorlige straffesager, der føres som nævningsager, ikke udstrækkes og kompliceres ved at medtage mere bagatelagtige forhold, som ikke har bevismæssig betydning for hovedforholdene og ikke involverer førerretsfrakendelse eller andre særlige retsfølger, og hvor en domfældelse heller ikke i øvrigt vil være af væsentlig betydning for strafudmålingen.

Statsadvokaterne har i 2. og 3. kvartal 2023 gennemført et tematisyn med anklageskrifter i nævningsager for at afdække, om anklageskrifterne understøtter en effektiv behandling af sagerne, så ressourcer hos anklagemyndigheden og domstolene anvendes bedst muligt.

Tilsynet har ved en gennemgang af de 10 seneste anklageskrifter i nævningsager i alle politikredse (National Enhed for Særlig Kriminalitet og Bornholm dog et mindre antal), hvor der er faldet dom i byretten, haft fokus på at undersøge, om der sker en hensigtsmæssig tilskæring af disse. Statsadvokaterne har gennemgået anklageskrifterne og dommene for at vurdere, om politikredsene ved udarbejdelsen af anklageskriftet har foretaget en tilstrækkelig tilskæring af sagen, dvs. alene har medtaget forhold, der kunne have betydning for sagens bevisbedømmelse i de(t) strafbærende forhold eller for strafudmålingen, eller om der med fordel kunne være foretaget yderligere tilskæring af sagen.

Statsadvokaterne har foretaget en samlet vurdering af politikredsnes anvendelse af tilskæring i de gennemgåede sager og har også foretaget en vurdering af, om der er behov for at iværksætte tiltag eller retningslinjer på området.

Statsadvokaten i København, Statsadvokaten i Viborg og Statsadvokaten for Særlig Kriminalitet

December 2023

Tilsynets hovedresultater

- Statsadvokaterne har gennemgået i alt 112 anklageskrifter i nævningsager og sammenholdt dem med de afsagte domme. I 82 af sagerne (ca. 73 %) har statsadvokaterne ikke haft bemærkninger til indholdet af anklageskriftet, hvorimod det i 30 sager (ca. 27 %) er vurderet, at det ville have været mest hensigtsmæssigt at undlade et eller flere forhold af sagen.
- I hovedparten af de sager, hvor statsadvokaterne har vurderet, at der med fordel kunne have været foretaget en tilskæring af sagen, drejer forholdene sig hovedsageligt om eksempelvis mindre færdselsforhold uden særlige retsfølger, mindre forhold vedrørende berigelseskriminalitet eller hærværk, besiddelse af euforiserende stoffer eller doping til eget brug eller forhold, hvor der foreligger et erstatningskrav.
- Størstedelen af de forhold, som statsadvokaterne har vurderet at være uden betydning for nævningsagerne, har været erkendt af de tiltalte. I 14 ud af de 30 sager har forholdene dog givet anledning til yderligere vidneførsel. I ca. $\frac{3}{4}$ af disse sager var der alene tale om ét yderligere vidne, mens der i ca. $\frac{1}{4}$ af sagerne var tale om to eller tre vidner.

Tilsynets rammer og design

Ved vurderingen af tilskæringen af anklageskrifterne har statsadvokaterne overordnet set lagt vægt på, hvorvidt anklageskriftet har indeholdt mindre forhold, der ikke har betydning for bevisbedømmelsen eller strafudmålingen i hovedforholdet, og hvor domfældelse for forholdene i øvrigt heller ikke skønnes at have væsentlig betydning.

Der er foretaget et konkret skøn i hvert enkelt sag ud fra hovedsagligt følgende parametre, der har dannet rammen for statsadvokaternes tilsyn:

Omstændigheder, der taler for at inddrage andre forhold end hovedforholdet:

- Forholdet kan have betydning for sagens bevisbedømmelse i det strafbærende forhold eller for strafudmålingen
- Forholdet medfører andre retsfølger (f.eks. kørselsforbud, førerretsfrakendelse eller gentagelse i forhold til knivloven)
- Forholdet forudsætter ikke yderligere bevisførelse
- Forholdet er af lav kompleksitet
- Forholdets alvor/grovhed taler afgørende for at medtage det
- Hensynet til forurettede taler afgørende for at medtage det

Omstændigheder, der taler imod at inddrage andre forhold end hovedforholdet:

- Forholdet har ingen betydning for sagens bevisbedømmelse i det strafbærende forhold eller for strafudmålingen
- Forholdet medfører ikke andre retsfølger
- Forholdet forudsætter yderligere bevisførelse
- Forholdet er af høj kompleksitet
- Forholdet er af mindre alvor/grovhed
- Hensynet til forurettede kan ikke i sig selv bære at medtage forholdet
- Forholdet vil medføre, at der skal inddrages flere tiltalte (og forsvarere) i nævningsagen

I de tilfælde, hvor der i lyset af ovennævnte parametre har været omstændigheder, der både taler for og imod at inddrage forholdene i nævningsagen, har statsadvokaterne foretaget en konkret og skønsmæssig vurdering af, hvad der tillægges størst vægt i den pågældende sag.

I forhold til overtrædelser af knivloven har statsadvokaterne anlagt det skøn, at i de tilfælde, hvor kniven ikke er anvendt i hovedforholdet, vurderes forholdet alligevel med rette medtaget i nævningsagsbehandlingen, selv om forholdet isoleret set ikke har betydning for strafudmålingen. Der er ved vurderingen skelet til forarbejderne til retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 3, hvor det er angivet, at der i forhold til påtaleopgivelser efter den nævnte bestemmelse ”også bør udvises tilbageholdenhed i de tilfælde, hvor spørgsmål om gentagelsesvirkning kan forventes at få væsentlig betydning på et senere tidspunkt. Dette vil f.eks. være tilfældet for overtrædelser af knivloven, hvor antallet af tidligere overtrædelser efter omstændighederne kan have stor betydning for sanktionen...”.

Særligt i forhold til sager med påstand om dom til anbringelse i psykiatrisk afdeling har statsadvokaterne vurderet, at det kan være relevant at medtage en række mindre alvorlige forhold for at belyse, at tidligere behandlingsdomme for lignet kriminalitet ikke har været tilstrækkelige til at forhindre tiltaltes hurtige og massive recidiv.

Statsadvokaternes bemærkninger

Statsadvokaterne finder det positivt, at hovedparten af anklageskrifterne i nævningsagerne alene indeholder forhold af væsentlig betydning for bevisbedømmelsen eller for strafudmålingen i hovedforholdet.

Den tilskæring, der er foretaget af politikredsene, ses overvejende at være i overensstemmelse med de parametre, som har været rammen for statsadvokaternes tilsyn.

Gennemgangen har vist, at når der medtages andre forhold end hovedforholdet, er det typisk begrundet i, at forholdene understøtter hovedforholdet (f.eks. overtrædelse af knivloven eller våbenloven i relation til drab eller drabsforsøg begået med kniv eller slagvåben), eller viser tiltaltes voldsparathed og tendens til at gå med kniv/våben (f.eks. overtrædelse af knivloven/våbenloven på andre tidspunkter end ved drabet/drabsforsøget).

I nogle af sagerne er der medtaget en række forhold, der hver for sig ikke nødvendigvis ser tilstrækkeligt alvorlige ud til at have betydning for en nævningsesag, men tilsammen viser et bestemt kriminalitetsmønster og understreger alvoren af den begåede kriminalitet. Det gælder f.eks. en stribe supermarkedsrøverier begået af de samme tiltalte efter samme modus, hvor det samlede billede fører til, at sagen bør rejses som en nævningsesag.

I andre sager har begrundelsen været, at forholdene medfører påstand om førerretsfrakendelse.

Det er på baggrund af gennemgangen af de 112 anklageskrifter statsadvokaternes vurdering, at der ikke er behov for at iværksætte særlige initiativer som opfølgning på tematilsynet om kredsens tilskæring af nævningsanklageskrifter.

Henset til karakteren og alvoren af nævningsesager og eftersom nævningsesager både for domstolene og anklagemyndigheden er ressourcekrævende, vil statsadvokaterne dog opfordre politikredsene til at indføre rutiner, der indebærer at alle nævningsesager forud for tiltalerejsning forelægges en advokaturchef eller dennes stedfortræder med henblik på dels kvalitetssikring af bevisvurderingen, dels en drøftelse af tilskæring af sagen. Af samme grunde bør anklageskrifter i nævningsesager som minimum medunderskrives af advokaturchefen, dennes stedfortræder eller af en senior- eller specialanklager, som advokaturchefen vurderer har den fornødne kompetence i denne type sager.

Det er endvidere statsadvokaternes vurdering, at politikredsene – på baggrund af statsadvokaternes rammesætning for tematilsynet – med fordel kan vejledes om, hvilke omstændigheder, der henholdsvis kan tale for og imod at medtage mindre forhold under nævnings-sagsbehandlingen, således at der i højere grad foretages en aktiv og konkret vurdering i de enkelte sager.

Initiativer og udviklingstiltag

Statsadvokaterne vil under de kommende tilsynsbesøg i resten af 2023 inddrage resultaterne fra tematilsynet og nærmere drøfte mulighederne for tilskæring af anklageskrifter med de enkelte kredse.

Rigsadvokatens bemærkninger

Straffesagskæden har de seneste år været udfordret af længere sagsbehandlingstider. Retssikkerhed er også at få en afslutning på ens sag inden for en rimelig tid, og lange sagsbehandlingstider risikerer at underminere tilliden til et ellers velfungerende retssystem.

Anklagemyndigheden har stort fokus på effektiviteten i straffesagsbehandlingen, og på hvordan den samlede straffesagskæde kan styrkes gennem samarbejde med de andre aktører. Det indebærer, at der arbejdes målrettet med at bidrage til udviklingen af samarbejdet på tværs af retssystemet.

Justitsministeriet nedsatte som led i forberedelserne til den nu vedtagne flerårsaftale for domstolene det såkaldte Rørdam-udvalg, der bl.a. har til opgave at se på tiltag, der kan nedbringe sagsbehandlingstiderne ved domstolene.

I Rørdam-udvalgets rapport af 26. juni 2023 til Retsudvalget, pkt. 1.2. om nævningsager, er der om problemstillingen anført følgende:

”4. Udvalget er opmærksom på, at der forekommer nævningsager med mange forhold, hvoraf få forhold vedrører den alvorlige kriminalitet, som begrunder nævningsagsbehandling, og mange forhold vedrører mindre alvorlig kriminalitet.

Retsplejelovens udgangspunkt er, at alle forhold mod samme tiltalte medtages under én sag. Retsplejeloven blev i 2021 ændret med henblik på at begrænse tilføjelse af yderligere forhold til en sag, der allerede er berammet. Lovændringen i 2021 berørte ikke tilfælde, hvor alle forholdene er medtaget i det oprindelige anklageskrift.

Anklagemyndigheden kan efter en konkret vurdering undlade at medtage mere bagatelagtige forhold, som ikke har bevismæssig betydning for hovedforholdene og ikke involverer førerretsfrakendelse eller andre særlige retsfølger, og hvor en domfældelse heller ikke i øvrigt vil være af væsentlig betydning. I givet fald kan anklagemyndigheden efter afslutningen af hovedsagen meddele påtaleopgivelse eller tiltalefrafald i de ikke medtagne forhold.

Udvalget finder, at det er væsentligt for en effektiv behandling af straffesager, at anklagemyndigheden anvender denne adgang, når sagens omstændigheder muliggør det.”

Nævningsager trækker også store ressourcer hos anklagemyndigheden, og en hensigtsmæssig tilskæring af nævningsager vil kunne medvirke til at nedbringe sagsbehandlingstiden, herunder berammelsestiden ved domstolene.

Statsadvokaterne har i 2. og 3. kvartal 2023 gennemført et tematisyn med anklageskrifter i nævningsager.

Formålet med tematisynet har været at afdække, om anklageskrifter i nævningsager understøtter en effektiv behandling af sagerne, således at ressourcerne hos anklagemyndigheden og domstolene anvendes bedst muligt.

Tilsynet har haft fokus på, om politikredsene ved udarbejdelse af anklageskriftet har foretaget en tilstrækkelig tilskæring af sagen, dvs. alene har medtaget forhold, der kunne have betydning for sagens bevisbedømmelse i de(t) strafbærende forhold eller for strafudmålingen, eller om der med fordel kunne være foretaget yderligere tilskæring af sagen. Derudover har tilsynet haft fokus på, om der er behov for at iværksætte tiltag eller retningslinjer på området.

Rigsadvokaten har modtaget en samlet opsamling fra Statsadvokaten i København, Statsadvokaten i Viborg og Statsadvokaten for Særlig Kriminalitet.

Rigsadvokaten har noteret sig, at statsadvokaterne har vurderet, at politikredsene i ca. ¾ af de gennemgåede anklageskrifter alene har medtaget forhold, der kunne have betydning for sagens bevisbedømmelse i de(t) strafbærende forhold, for strafudmålingen eller for andre retsfølger.

Rigsadvokaten har endvidere noteret sig, at hovedparten af de forhold, som statsadvokaterne har vurderet med fordel kunne have været fraskåret sagerne, har drejet sig om mindre alvorlig kriminalitet, som for størstedelens vedkommende har været erkendt af de tiltalte. Den yderligere vidneførsel, som forholdene har givet anledning til, har derfor været af mindre omfang.

Samlet set er det Rigsadvokatens vurdering, at resultatet af det gennemførte tematisyn er tilfredsstillende, og at tematisynet har vist, at politikredsene har fokus på at tilskære anklageskrifter i nævningsager.

Uanset vurderingen af, at det kun er i en mindre del af sagerne (ca. ¼), hvor anklageskriftet med fordel kunne have været skåret til, og at den manglende tilskæring kun har givet anledning til begrænset yderligere vidneførsel, indebærer den retlige behandling af forhold, som kunne have været udeladt nævningesagen, yderligere tid for retterne i forhold til f.eks. afhøring af tiltalte, vejledning af nævninge, votering og udarbejdelse af domme.

For at sikre en effektiv behandling af endnu flere nævningesager, således at ressourcerne hos anklagemyndigheden og domstolene anvendes bedst muligt, er der behov for fortsat stor fokus på tilskæring af anklageskrifter i nævningesager.

Rigsadvokaten har noteret sig, at statsadvokaterne under de kommende tilsynsbesøg i resten af 2023 vil inddrage resultaterne for tematisynet og nærmere drøfte mulighederne for tilskæring af anklageskrifter med de enkelte kredse.

Rigsadvokaten er enig i statsadvokaternes vurdering af, at politikredsene med fordel kan vejledes om, hvilke omstændigheder, der henholdsvis kan tale for og imod at medtage mindre forhold under nævningesagsbehandlingen, således at der i højere grad foretages en aktiv og konkret vurdering i de enkelte sager, ligesom anklageskrifter i nævningesager i særlig grad bør kvalitetssikres.

Rigsadvokaten vil derfor som opfølgning på tematisynet udarbejde nye centrale retningslinjer til anklagemyndigheden, som dels angiver de parametre, der i de konkrete sager bør indgå i den skønsmæssige vurdering af, hvorvidt andre forhold end hovedforholdet skal inddrages i nævningesagen, dels sætter nogle pejlemærker for kvalitetssikring af nævningesagsanklageskrifter.